

ПОЛІТОЛОГІЯ

Розробник програми:

Галіченко Максим Володимирович – кандидат філософських наук, старший викладач кафедри філософії та соціально-гуманітарних наук

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Політологія» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів за складена відповідно до освітньо-професійної програми бакалаврів усіх напрямів та спеціальностей університету.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є політика як форма суспільної діяльності, що спрямована на здобуття та здійснення політичної влади, а також політична система суспільства, яка забезпечує реалізацію політичної влади.

Міжпредметні зв'язки. Навчальна дисципліна «Політологія» сприяє соціально-гуманітарній підготовці студентів закладів вищої освіти. У процесі вивчення цієї дисципліни залучаються знання з історії України, філософії (історія філософії, соціальна філософія, політична філософія), соціології. Таким чином забезпечується комплексне вивчення студентами суспільних наук.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни:

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Політологія» є виховання громадянина демократичного суспільства, який володіє певною сумою знань про політичні процеси і явища, функціонування політичних інститутів, здійснення політичної влади, який володіє відповідною політичною культурою та може за допомогою критичного мислення аналізувати світовий та вітчизняний політичний процес, брати на себе відповідальність за свій політичний вибір.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни «Політологія»:

Теоретичні:

Виклад курсу «Політологія» спрямований на вивчення здобутків світової та вітчизняної політико-правової думки від її витоків до сьогодення, окреслення об'єкту, предмету та методології політологічної науки, дослідження інституційного та людського вимірів політики, аналіз ролі і місця держави і політичних інститутів у процесі розбудови демократії в Україні, прогнозування світових та вітчизняних політичних процесів.

Практичні:

Специфічною особливістю курсу «Політологія» є його значний виховний потенціал, що дає можливість виховувати громадянина демократичної держави, який здатний робити свідомий політичний вибір, нести відповідальність за нього, поважати та захищати права та свободи інших громадян.

Важливим завданням курсу є також формування та розвитку високої політичної культури його слухачів, формування навичок критичного мислення для оцінки політичної системи держави, здатності до

аргументованої та толерантної дискусії з носіями інших ідейно-політичних поглядів.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми бакалаври повинні знати:

- об'єкт, предмет та методологію політології, володіти її понятійно-категоріальним апаратом;
- історію та сучасний стан світової та вітчизняної політико-правової думки;
- інституційний та людський виміри політики (політичний процес, політична влада, політична система і політичний режим, політичний конфлікт, політичні еліти і політичне лідерство, політична свідомість і політична культура);
- сутність і функції держави у політичній системі суспільства;
- основні політичні партії, громадські організації і рухи.

Вміти:

- формувати і відстоювати свою життєву політичну позицію, чітко розуміти свої громадянські права, свободи і обов'язки, відстоювати принципи правової держави і громадянського суспільства;
- давати критичну оцінку діяльності різних політичних партій та їх лідерів, співставляти практичну діяльність політичних партій з їх програмними документами та передвиборчими програмами;
- аналізувати міжнародні політичні процеси та визначати їх вплив на Українську державу;
- застосовувати здобуті політичні знання у своїй професійній та громадській діяльності.

Зміст дисципліни «Політологія» спрямований на формування компетентностей, які узгоджуються із загальною та професійною підготовкою бакалаврів:

1. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо;
2. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності;
3. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями;
4. Здатність генерувати нові ідеї;
5. Здатність працювати в команді;
6. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

Програмні результати навчання:

Сформованість високого рівня політичної культури

На вивчення навчальної дисципліни «Політологія» відводяться 60 годин / 2 кредити ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни «Політологія»

Політологія як наука і навчальна дисципліна

Політика як соціальне явище. Сутність, структура і функції політики. Предмет та об'єкт політології. Структура та функції політології. Методологія політології. Категорії політології. Місце політології у системі наук.

Політологія як навчальна дисципліна. Розвиток академічної політології в Україні.

Історія світової політичної думки

Політичні уявлення Стародавнього світу (конфуціанство, даосизм, легізм, моїзм, зороастризм, буддизм, єврейські пророки та ін.). Політична думка античності (проекти ідеальної держави Платона та Аристотеля). Політична думка Середньовіччя (Аврелій Августин, Фома Аквінський, Марсилій Падуанський, еретичні рухи, ідея симфонії світської та церковної влади). Політична думка епохи Відродження (Н. Макіавеллі). Політична думка Нового часу та Просвітництва (Дж. Локк, Т. Гоббс, Вольтер, Ш. Монтеск'є, Ж.-Ж. Руссо, «батьки-засновники США», І. Кант, В. Ф. Гегель). Політичне вчення марксизму та неомарксизму. Основні тенденції розвитку політичної думки кінця ХІХ – І половини ХХ ст. (Макс Вебер). Основні школи у сучасній західній політології.

Українська політична думка

Політична думка Київської Русі (Нестор, митрополит Іларіон, Володимир Мономах). Політичні вчення українських гуманістів (С. Оріховський-Роксолан). Ідеологема «Київ – Другий Єрусалим». Козацький сарматизм. Конституція П. Орлика. Політичні погляди вчених Києво-Могилянської академії (С. Яворський, Ф. Прокопович). Політичні ідеї Кирило-Мефодіївського товариства. Формування ліберально-демократичного та соціалістичного напрямів в українській політичній думці наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. (М. Драгоманов, Л. Українка, І. Франко, М. Грушевський, В. Винниченко та ін.) Становлення та розвиток українського монархізму та націоналізму (В. Липинський та Д. Донцов). Сучасна українська політологія.

Світові ідейно-політичні доктрини

Сутність поняття «ідеологія». Місце і роль ідеології у житті сучасного суспільства (Р. Арон, Д. Белл, К. Поппер, Т. Парсонс та ін.). Функції політичних ідеологій. Ідеологема як засіб забезпечення комунікації між владою та суспільством.

Класифікація сучасних ідейно-політичних доктрин. Головні принципи та основні політичні ідеї лібералізму. Неолібералізм (технократичні доктрини та доктрини плюралістичної демократії). «Кінець історії» Ф. Фукуями. Головні принципи та основні політичні ідеї консерватизму. Типологія неоконсерватизму. Соціал-демократичні доктрини. Соціалізм. Концептуальні засади фашизму. Фашизм та націонал-соціалізм. Неофашизм. Анархізм. Націоналізм.

Політична влада і політична система суспільства

Влада як необхідний механізм регулювання життя суспільства. Види, форми та засоби здійснення влади. Ресурси влади. Характерні ознаки та джерела політичної влади. Основні концепції політичної влади. Форми та механізми здійснення політичної влади. Політична опозиція. Поняття легітимності політичної влади та види легітимності. Принцип поділу влади: теорія і практика. Поняття, структура і функції політичної системи.

Типологія політичної системи. Проблеми становлення політичної системи України.

Держава як політичний інститут. Політичні режими

Сутність, функції та ознаки держави. Основні моделі держави. Теорії походження держави. Форми держави: форма правління, форма державного устрою, державно-правовий режим. Соціальна та правова держава. Тенденції розвитку сучасних держав. Організація державної влади в Україні.

Зміст політичного режиму та його характеристики. Основні типи політичних режимів (тоталітарний, авторитарний, демократичний). Принципи демократії. Функції та моделі демократії. Політичний режим в Україні.

Політичний процес

Сутність політичного процесу. Типи політичних процесів. Суб'єкти та об'єкти політичного процесу. Політична участь. Вибори. Стратегія і тактика в політиці. Політична стабільність. Політичні зміни. Політичний розвиток. Політичний конфлікт і політична криза. Основні концепції конфлікту у сучасній зарубіжній політології (концепція позитивно-функціонального конфлікту Л. Козера, «конфліктна модель суспільства» Р. Дарендорфа, «загальна теорія конфлікту» К. Боулдінга). Революція і контрреволюція. Політичні рішення: структура та типологія.

Політичні партії. Громадсько-політичні рухи і об'єднання

Поняття політичної партії. Генезис і типологія політичних партій. Функції політичних партій. Класифікація сучасних українських партій. Основні різновиди партійних систем (однопартійна, двопартійна, багатопартійна). Проблеми розвитку багатопартійної системи в Україні.

Місце громадських організацій та рухів у політичній системі. Класифікація суспільно-політичних організацій та рухів. Функції суспільно-політичних організацій та рухів. Особливості громадсько-політичних рухів та об'єднань в Україні. Проблема становлення громадянського суспільства в Україні.

Політична свідомість і політична культура

Сутність і зміст поняття «політична свідомість». Структура політичної свідомості. Функції політичної свідомості. Взаємозв'язок і взаємозалежність теоретичного та емпіричного рівнів політичної свідомості. Політична культура: поняття, зміст і функції. Структура політичної культури. Типи політичної культури (патріархальна, підданська, партисипаторна). Політична свідомість і політична культура сучасного українського суспільства.

Людина та політика

Політична суб'єктність особи. Політика і мораль. Політична соціалізація особи. Політична еліта: характерні риси та критерії ефективності. Теорії політичних еліт: концепція «політичного класу» Г. Моска, закон «циркуляції еліт» В. Парето, «залізний закон олігархії» Р. Міхельса. Феномен політичного лідерства. Характерні риси та основні функції політичного лідера. Класифікація політичних лідерів.

Міжнародна політика

Поняття «міжнародна політика» та «міжнародні відносини». Міжнародні організації та їх вплив на формування світового порядку. Закономірності розвитку міжнародних відносин у сучасному світі. Геополітика. Світовий тероризм як політико-соціальне явище. Міжнародне право. Реалізація моральних принципів у системі міжнародних відносин.

3. Основна література

1. Аляєв Г. Є. Політологія : підруч. / Г. Є. Аляєв. – Полтава : АСМІ, 2011. – 312 с.
2. Бабкіна О. В. Політологія : Підручник / О. В. Бабкіна, В. П. Горбатенко. – К. : Академія, 2008. – 568 с.
3. Бебик В. М. Політологія. Наука і навчальна дисципліна / В. М. Бебик. – К. : Каравела, 2009. – 496 с.
4. Брегеда А. Ю. Основи політології / А. Ю. Брегеда. – К. : КНЕУ, 2000. – 312 с.
5. Бульбенюк С. С. Політологія у запитаннях та відповідях : навч. посіб. / С. С. Бульбенюк, Н. Ю. Іванова. – К. : КНЕУ, 2010. – 242 с.
6. Вегеш М. М. Політологія : навч. посіб. / М. М. Вегеш. – К. : Знання, 2008. – 344 с.
7. Гелей С. Політологія : навч. посіб. / С. Гелей, С. Рутар. – К. : Знання, 2009. – 415 с.
8. Герасимчук Т. Ф. Загальна теорія політики : навч. посіб. / Т. Ф. Герасимчук, А. М. Киридон, С. С. Троян. – К. : Вид. дім «Кондор», 2017. – 226 с.
9. Горлач М. І. Політологія : наука про політику : підручник / М. І. Горлач, В. Г. Кремень. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 840 с.
10. Дробінка І. Г. Політологія : навч. посіб. / І. Г. Дробінка, Т. М. Кришталь, Ю. В. Підгорецький. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 292 с.
11. Іванова Н. Ю. Політологія : навч. посіб. / Н. Ю. Іванова, В. Ф. Смолянчук. – К. : КНЕУ, 2011. – 347 с.
12. Іщенко М. П. Політологія : питання теорії і методики : Навч.-метод. посіб. / М. П. Іщенко. – Черкаси : Черкаський університет ім. Богдана Хмельницького, 2006. – 320 с.
13. Кирилюк Ф. М. Новітня політологія : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Ф. М. Кирилюк – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 564 с.
14. Кравчук Л. В. Політологія / Л. В. Кравчук, С. Л. Кравчук. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2012. – 208 с.
15. Левківський К. М. Політологія : Підручник / К. М. Левківський, В. М. Піча, М. М. Хома. – Львів : Новий Світ, 2007. – 476 с.
16. Логвина В. Л. Політологія : навч. посіб. / В. Л. Логвина. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 304 с.
17. Макар Ю. І. Політологія : навч. посіб. / Ю. І. Макар, О. Ю. Докаш, Т. П. Лаврук. – Чернівці : Чернів. нац. ун-т, 2010. – 596 с.
18. Основи політології / за ред. Ф. М. Кирилюка. – К. : Тандем, 2000. – 376 с.

19. Перегуда Є. В. Політологія : навч. посіб / Є. В. Перегуда, В. Ф. Панібудьласка, В. Л. Семко, Н. І. Рижко та ін. – К. : КНУБА, 2011. – 216 с.
20. Погорілий Д. Є. Політологія : кредитно-модульний курс. Навч. посіб. / Д. Є. Погорілий. – К. : Центр учбової літератури, Фірма «Інкос», 2008. – 432 с.
21. Політологія / за ред. О. В. Бабкіної, В. П. Горбатенка. – К. : Академія, 2001. – 528 с.
22. Політологія / за ред. О. В. Бабкіної, В. П. Горбатенка. – К. : Академія, 2006. – 568 с.
23. Політологія / за ред. А. Колодія. – К. : Тандем, 2000. – 527 с.
24. Політологія : Академічний курс : Підручник / За ред. М. І. Панова. – К. : Ін Юре, 2006. – 520 с.
25. Політологія : Навч. посіб. / Г. П. Щедрова, Ф. В. Барановський, О. В. Карчевська, О. Г. Мазур та ін. – Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2011. – 304 с.
26. Політологія : Навч.-метод. посіб. / Укл. О. О. Фаріон. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – 108 с.
27. Політологія : Підручник / за ред. М. М. Вегаша. – К. : Знання, 2008. – 384 с.
28. Політологія : Підручник / За заг. ред. І. С. Дзюбка, К. М. Левківського. – К. : Вища шк., 2001. – 415 с.
29. Політологія : Підручник / За ред. Л. М. Димитрової. – К. : Знання, 2009. – 206 с.
30. Політологія : Підручник / за ред. В. Г. Кременя. – Харків : Вид-во Харківського ун-ту, 2001. – 354 с.
31. Політологія : підручник / за ред. М. П. Требіна. – Х. : Право, 2013. – 416 с.
32. Політологія : Підручник / За ред. Ю. Кулагіна. – К. : Альтпрес, 2002. – 612 с.
33. Піча В. М. Політологія : підручник / В. М. Піча, М. М. Хома. – Львів : Магнолія, 2009. – 476 с.
34. Прибутько П. С. Політологія / П. С. Прибутько. – К. : Видавець Паливода А. В., 2008. – 171 с.
35. Політологія : Підручник / за ред. Ю. М. Розенфельда та ін. – Харків : Право, 2001. – 398 с.
36. Рудич Ф. М. Політологія : Підручник / Ф. М. Рудич. – К. : Либідь, 2005. – 480 с.
37. Філософія політики : Підручник / В. П. Андрущенко та ін. – К. : Знання, 2003. – 400 с.
38. Холод В. В. Лекції з політології : навч. посіб. / В. В. Холод. – Суми : Університетська книга, 2003. – 408 с.
39. Шляхтун П. П. Політологія : історія та теорія : підручник / П. П. Шляхтун. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 472 с.

40. Штанько В. І. Політологія : навч. посіб./ В. І. Штанько, Н. В. Чорна, Т. Г. Авксентьєва, Л. А. Тихонова. – К. : Вид-во «Фірма Інкос», 2007. – 288 с.
41. Юрій М. Ф. Політологія : підручник / М. Ф. Юрій. – К. : Дакор, 2006. – 217 с.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. Бебик В. М. Базові засади політології : історія, теорія, методологія, практика / В. М. Бебик. – К. : Либідь, 2000. – 217 с.
2. Бевз Т. Взаємодія опозиції, громадянського суспільства і влади у політичному полі України / Т. Бевз. // Наукові записки ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса. – 2014. – № 4-5 (72-73). – С. 4-21.
3. Белошицкий С. В. Либеральная демократия в XXI столетии : ресурсы, вызовы, перспективы. – Хмельницкий, 2012. – 944 с.
4. Бех В. Предмет політології як проблемне поле політичних досліджень / В. Бех. // Наукові записки ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса. – 2016. – № 3-4 (83-84). – С. 229-240.
5. Білий О. Легітимація і сучасний політичний режим / О. Білий. // Наукові записки ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса. – 2013. – № 1 (63). – С. 43-54.
6. Бойчук М. А. Влада і громадянське суспільство : механізм взаємодії : Монографія / М. А. Бойчук. – К. : Атлант ЮЕМСІ, 2007. – 207 с.
7. Бортніков В. Епістолярна спадщина В. К. Липинського : елітарно-консервативні засади українського державотворення / В. Бортніков. // Наукові записки ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса. – 2016. – № 3-4 (83-84). – С. 379-390.
8. Вдовичин І. Доктрина природного права в українській політичній думці 20-30-х рр. ХХ ст. / І. Вдовичин. // Наукові записки ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса. – 2014. – № 3 (71). – С. 386-395.
9. Галіченко М. В. Втілення ідеологеми «Москва – Третій Рим» у концепції «Русский мир» Російської православної церкви / М. В. Галіченко. // Scriptorium nostrum. – Херсон. – 2017. – № 1. – С. 233-259.
10. Галіченко М. В. Концепція «Руський світ» як виклик українській державності / М. В. Галіченко. // Гуманітарний корпус. – 2014. – Вип. 3. – С. 37 – 38.
11. Галіченко М. В. Методичні вказівки і рекомендації до семінарських занять та самостійної роботи з дисципліни «Політологія» / М. В. Галіченко. – Херсон, 2017. – 50 с.
12. Головатий М. Ф. Класи і партії : Навч. посіб. / М. Ф. Головатий. – К. : Персонал, 2008. – 144 с.
13. Головка І. Перспективи втілення стандартів ліберальної демократії в контексті державотворчих процесів в Україні / І. Головка. // Наукові записки ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса. – 2013. – № 6 (68). – С. 80-89.
14. Гуцало М. Г. Організація протидії сучасному тероризму / М. Г. Гуцало. – К. : Арата, 2009. – 263 с.

15. Держава і суспільство в Україні : історія і сучасність / За ред. О. М. Майбороди. – К. : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса, 2013. – 184 с.
16. Карась А. Філософія громадянського суспільства в класичних теоріях і некласичних баченнях : монографія / А. Карась. – К., Л. : Видав. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. – 520 с.
17. Кирилюк В. Ф. Політологія Нової доби / В. Ф. Кирилюк. – К. : Академія, 2003. – 304 с.
18. Климова Г. П. Концептуальні підходи до аналізу понятт «держави» / Г. П. Климова. // Вісник Національного університету «Юридична академія імені Ярослава Мудрого». – 2015. – № 2. – С. 161-169.
19. Кормич Л. І. Громадські об'єднання та політичні партії сучасної України / Л. І. Кормич, Д. С. Шелест. – К. : АВРІО, 2004. – 262 с.
20. Корнієвський О. Суперечності сучасного розвитку громадянського суспільства в Україні / О. Корнієвський. // Наукові записки ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса. – 2016. – № 3-4 (83-84). – С. 266-274.
21. Короткий оксфордський політичний словник : Пер. з англ. / І. Маклін (ред.), А. Макмілан (ред.). – 2-е вид. - К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2006. – 789 с.
22. Макота А. Маркетизація політики: концепт «політичного ринку» / А. Макота. // Наукові записки ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса. – 2013. – № 1 (63). – С. 403-415.
23. Молочко П. Кількісні індикатори розвитку партійної системи України / П. Молочко. // Наукові записки ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса. – 2016. – № 3-4 (83-84). – С. 337-352.
24. Обушний М. І. Політологія : довідник / М. І. Обушний, А. А. Коваленко, О. І. Ткач. – К. : Довіра, 2004. – 599 с.
25. Остапенко М. А. Політична культура суспільства : Навч. посіб. / М. А. Остапенко. – К. : МАУП, 2008. – 96 с.
26. Пахарев А. Д. Політичні інститути і процеси в сучасній Україні : навч. посіб. / А. Д. Пахарев. – К. : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса, 2011. – 182 с.
27. Плахотнюк С. С. Основні політичні доктрини сучасності. Навч. посіб. / С. С. Плахотнюк. – Вінниця : ВДТУ, 2003. – 74 с.
28. Політика в особах (Політичне лідерство на постсоціалістичному просторі : національний та регіональний контексти) : навч. посіб. / За заг. ред. Ф. М. Рудича. – К. : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса, 2012. – 400 с.
29. Політико-ідеологічний процес в українському суспільстві в умовах модернізації : порівняльний аналіз. [Монографія] / За заг. ред. Ф. М. Рудича. – К. : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса, 2013. – 448 с.
30. Політична влада і опозиція в Україні : порівняльний аналіз із зарубіжними країнами. [Монографія] / За заг. ред. Ф. М. Рудича. – К. : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса, 2016. – 448 с.
31. Політична наука в Україні. 1991–2016 : у 2 т. Т. 1. Політична наука : західні тренди розвитку й українська специфіка / відп. ред. і упоряд. М. Кармазіна. – К. : Парлам. вид-во, 2016. – 656 с.

32. Політична наука в Україні. 1991–2016 : у 2 т. Т. 2. Теоретико-методологічні засади і концептуальні підсумки вітчизняних досліджень / відп. ред. і упоряд. М. Кармазіна. – К. : Парлам. вид-во, 2016. – 704 с.
33. Політичний клас у сучасній Україні : специфіка формування, тенденцій розвитку. [Монографія] / За заг. ред. Ф. М. Рудича. – К. : Парламент. Вид-во, 2010. – 336 с.
34. Політичні ідентичності в сучасній Україні / За ред. М. Кармазіної. – К. : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса, 2015. – 288 с.
35. Політологічний енциклопедичний словник. – К. : Генеза, 2004. – 736 с.
36. Політологія : навчальний енциклопедичний словник-довідник для студентів ВНЗ I-IV рівнів акредитації / За наук. ред. д-ра політ. н. Хоми Н. М. [В. М. Денисенко, О. М. Сорба, Л. Я. Угрин та ін.]. – Львів : «Новий Світ – 2000», 2014. – 779 с.
37. Політологія у схемах, таблицях, визначеннях : навч. посіб. / За заг. ред. І. С. Дзюбка, Д. Т. Дзюбка, І. Г. Онищенко та ін. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2002. – 178 с.
38. Прикладна політологія : Навч. посіб. / За ред. В. П. Горбатенка. – К. : Академія, 2008. – 472 с.
39. Рафальський О. Політична наука в Україні : здобутки та перспективи / О. Рафальський. // Наукові записки ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса. – 2016. – № 3-4 (83-84). – С. 143-152.
40. Релігійний чинник у процесах націє- та державотворення : досвід сучасної України [Монографія]. – К. : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса, 2012. – 272 с.
41. Рудич Ф. Влада в незалежній Україні : методологічний контекст / Ф. Рудич. // Наукові записки ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса. – 2016. – № 3-4 (83-84). – С. 212-229.
42. Скрипнюк О. В. Демократія : Україна і світовий вимір (концепції, моделі та суспільна практика) / О. В. Скрипнюк. – К. : Логос, 2006. – 368 с.
43. Суспільні цінності населення України в теоретичних і практичних вимірах / Авт. колектив : М. І. Михальченко (керівник) та ін. – К. : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса, 2013. – 336 с.
44. Травлос Т. Політичний протест як форма громадської участі / Т. Тавлос. // Перспективи. – 2015. – № 4 (66). – С. 131-137.
45. Українська багатопартійність : політичні партії, виборчі блоки, лідери (кінець 1980-х – початок 2012 рр.). Енциклопедичний довідник / за ред. М. Кармазіної. – К. : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса, 2012. – 588 с.
46. Хома Н. Соціальна держава третього тисячоліття : модернізована модель / Н. Хома. // Наукові записки ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса. – 2014. – № 3 (71). – С. 205-215.
47. Шведа Ю. Р. Теорія політичних партій та партійних систем / Ю. Р. Шведа. – Львів : Тріада плюс, 2004. – 528 с.

Електронні ресурси

<http://politics.ellib.org.ua/> - Політологія. Онлайн-бібліотека

<http://www.ipiend.gov.ua/?language=ru&language=ua> – Інститут політичних та етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАНУ

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання – екзамен у 1 та 2 семестрах

5. Засоби діагностики успішного навчання

1. Поточний контроль

Проводиться на кожному семінарському занятті. Оцінюється рівень розуміння студентом теоретичного матеріалу, вміння формулювати основні положення з теми.

2. Поетапний контроль

Проводиться по закінченню вивчення розділів програми. Проходить у формі контрольної роботи або тестових завдань.

3. Підсумковий контроль Екзамен – усно або письмово.